

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата психологічних наук, доцента, доцента кафедри психології
Харківського національного педагогічного університету

імені Г.С. Сковороди

Сльчанінової Тетяни Миколаївни

на дисертаційну роботу **Лозового Івана Вікторовича**

**«Особистісні та ситуаційні чинники ставлення курсантів військового
ЗВО до навчально-професійної діяльності»**, що представлена до розгляду
та проведення захисту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора
філософії у разовій спеціалізованій вченій раді з галузі знань 05 Соціальні та
поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія

Актуальність теми дослідження. Реалії сьогодення, які переживає сучасне українське суспільство, переконливо доводять важливість і нагальну потребу у здійсненні підготовки військових фахівців, здійсненні психологічного супроводу освітнього процесу військових ЗВО. Значущість оголошеної теми дисертаційного дослідження полягає в її важливості при розв'язанні низки завдань, які обумовлюються нагальними і терміновими викликами суспільства до військової освіти України. Без сумнівним є той факт, що ефективність освітнього процесу забезпечує не тільки високий рівень її дидактичного і технічного супроводу, але і особистісний вклад здобувача освіти, зокрема його мотиваційний потенціал і ставлення до навчання. Тема дисертації підкреслює важливість того, що ставлення курсантів до навчально-професійної діяльності під час здобуття освіти виступає ключовим чинником його ефективності у майбутньому. Тому рецензована робота вирізняється високим рівнем наукової і практичної значущості у розв'язанні актуальних викликів сьогоденності, які пов'язані з воєнними діями на території нашої держави, припиненні воєнного конфлікту, відновленні кордонів і миру в Україні.

Новизна представлених теоретичних та експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень полягає в тому, що вперше виділено, теоретично обґрунтовано та емпірично верифіковано поняття ситуаційних, особистісних та особистісно-ситуаційних (інтерактивних) факторів ставлення курсантів військових вищих навчальних закладів до навчально-професійної діяльності. Також у рецензованій роботі було виявлено компоненти структурної організації ситуаційних, особистісних та інтерактивних факторів ставлення курсантів до навчання, досліджена специфіка прояву цих компонентів у успішних та неуспішних курсантів. Автор виявив психологічні умови, за яких досягається синергія у співвідношенні внутрішніх ресурсів психіки курсанта та вимог освітнього простору військового ЗВО. До того ж автором вперше були описані стильові особливості ставлення до навчання у курсантів військового ЗВО.

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації. До найбільш значущих наукових результатів проведеної І. Лозовим роботи можна віднести такі його теоретичні здобутки, як комплексне представлення системи ситуаційних, особистісних і інтерактивних предикторів, які проявляються у ставленні до навчання у курсантів; в розкритті механізмів саморегуляції навчально-професійної діяльності у юнацькому віці; у виявленні умов прояву предикторів ставлення до навчання у курсантів взагалі, та у курсантів з різними рівнями академічної успішності зокрема. Практикообумовлений вклад автора полягає у розробці психодіагностичного комплексу, спрямованого на вивчення структурної організації чинників ставлення до навчання у курсантів; у побудові регресійних рівнянь, за допомогою яких на основі вивчення чинників ставлення до навчання можна прогнозувати успішність курсантів у навчальній діяльності. Не викликає зауважень щодо коректності і наповненості представлена у дослідженні програма психолого-педагогічного супроводу, яку можна рекомендувати до впровадження у військових ЗВО задля оптимізації ставлення курсантів до навчально-професійної діяльності.

Ступінь обґрунтованості наукових висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, а також загальних висновків і списку використаних джерел. Отже вона має цілком класичну структуру наукової роботи подібного рівня. Дисертація супроводжується додатком, містить 36 таблиць і 101 рисунок.

Проведений аналіз змісту дисертації і публікацій автора, а також те, що автором використано достатньо часу для проведення і завершення дослідження, дають підстави для висновку про ґрунтовність і достовірність отриманих результатів, про те, що здобувач наукового ступеня І.Лозовий на достойному рівні володіє теоретичними і практичними компетентностями для оптимального вирішення поставленого перед ним наукового завдання.

Ґрунтовне вивчення наукових джерел, а саме 227, з яких 114 були представлені іноземною мовою, дало змогу здобувачу достатньо чітко висвітлити зміст понять ставлення, ставлення до навчання курсантів військового ЗВО, емоційне ставлення до навчання, навчання, навчальна (академічна) успішність, навчально-професійна діяльність, психоемоційні стани курсантів, юнацький вік, психологічний капітал, диспозиційний оптимізм, академічна саморегуляція, самоефективність, життєстійкість, психологічне благополуччя, стресори навчальної діяльності, прийняття рішень, прийняття до уваги майбутніх наслідків, ресурси особистості, вимоги та ресурси навчання.

Не викликає заперечень обґрунтованість наукових положень і висновків дисертаційної роботи, які опираються на сучасні досягнення психологічної науки. Показав свою ефективність сформований дисертантом комплекс методів дослідження, до якого були включені: теоретичні методи – аналіз, синтез, порівняння, систематизація, узагальнення теоретико-методологічних засад досліджуваної проблеми; емпіричні – спостереження, бесіда, тестування, формувальний експеримент; математико-статистичної обробки даних (описові статистики, аналіз відмінностей між залежними і

незалежними вибірками, кореляційний, факторний, дисперсійний та регресійний аналізи) з наступною якісною інтерпретацією та змістовним узагальненням.

Достовірність проведеного дисертантом дослідження забезпечена чітким дотриманням етапів дослідження, на яких розв'язувались конкретні наукові завдання, оптимальним використанням дослідницьких методів і часу, достатністю вибірки досліджуваних, оприлюдненням отриманих результатів у чотирьох наукових публікаціях.

Оцінка змісту дисертації та її завершеність. Дисертація вирізняється структурністю і логічністю викладу, що продемонстровано як в анотаціях українською і англійською мовами, так і у трьох розділах, висновках і інших частинах роботи. Зміст дисертації у повній мірі розкриває тему і відповідає меті і завданням дослідження.

Зазначені у вступі об'єкт, предмет, мета і задачі у повній мірі відповідають темі дисертації, і разом з іншими компонентами вступу вирізняються достатністю, коректністю і чіткістю формулювання.

У першому розділі дисертаційної роботи І.Лозовим проведено аналіз категорії «ставлення» у психології. Дослідником систематизовано уявлення про психологічні особливості ставлення до навчально-професійної діяльності в юнацькому віці; охарактеризовано систему чинників ставлення до навчально-професійної діяльності курсантів.

У другому представлено організацію, методику та комплекс психодіагностичних методик для вивчення ставлення до навчання у курсантів та системи чинників цього ставлення. Дисертантом здійснено опис ситуативних та особистісних чинників ставлення до навчально-професійної діяльності курсантів; схарактеризовано стильові особливості переживання психоемоційних станів у навчально-професійній діяльності курсантів. Автором застосовано процедуру факторного аналізу, завдяки чому показано структурну організацію чинників конструктивного ставлення до навчально-професійної діяльності курсантів.

У третьому розділі дисертант виявив і описав предиктори конструктивного ставлення до навчально-професійної діяльності успішних та неуспішних курсантів військового ЗВО. Ці дані отримані засобами регресійного аналізу. Далі наводяться методологічні засади та структура програми оптимізації ставлення до навчання курсантів, ефективність якої переконливо доведено у цьому ж розділі.

Робота завершується висновками, які відображають зміст і результати дослідження, вирізняються логічністю і аргументованістю, у повній мірі відповідають завданням дослідження.

Таким чином, проведений аналіз змісту дає підстави для висновку про те, що поставлені у роботі завдання автором розв'язано, мету – досягнуто, а дисертацію можна вважати цілком завершеною науковою кваліфікаційною працею.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушення академічної доброчесності. Під час вивчення дисертаційної роботи поручень академічної доброчесності не виявлено.

Висновок. Аналіз дисертації, анотацій, достатня кількість і зміст опублікованих праць, відповідність тематиці науково-дослідної роботи кафедри психології Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Психологія розвитку суб'єктів педагогічного процесу» (державний реєстраційний номер 0121U100712 від 20.01.2021 р.), дають підстави для висновку про те, що дослідження І. Лозового на тему «**Особистісні та ситуаційні чинники ставлення курсантів військового ЗВО до навчально-професійної діяльності**» є самостійним, завершеним дослідженням, яке має наукову новизну, нагальне теоретичне і практичне значення. Тому вважаємо, що дисертація заслуговує на позитивну оцінку, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44), а її автор – **Лозовий Іван Вікторович** – заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія у галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки.

Рецензент:

кандидат психологічних наук,
доцент, доцент кафедри психології
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди

Тетяна ЄЛЬЧАНІНОВА

На електронний документ накладено: 1 (Один) підписи чи печатки:
На момент друку копії, підписи чи печатки перевірено:
Програмний комплекс: eSign v. 2.3.0;
Засіб кваліфікованого електронного підпису чи печатки: ПТ Користувач ЦСК-1
Експертний висновок: №05/02/02-1424 від 05.04.2016;
Цілісність даних: не порушена;

Підпис № 1 (реквізити підписувача та дані сертифіката)
Підписувач: ЄЛЬЧАНІНОВА ТЕТЯНА МИКОЛАЇВНА 2807013801;
Належність до Юридічної особи: ФІЗИЧНА ОСОБА;
Код юридичної особи в ЄДР: 2807013801;
Серійний номер кваліфікованого сертифіката: 5E984D526F82F38F04000004BD2240182567704;
Видавець кваліфікованого сертифіката: КНЕДП АЦСК АТ КБ "ПРИВАТБАНК";
Тип носія особистого ключа: Незахищений;
Тип підпису: Удосконалений;
Сертифікат: Кваліфікований;
Час та дата підпису: 22:22 05.10.2023;
Чинний на момент підпису. Підтверджено позначкою часу для підпису від АЦСК (кваліфікованого надавача електронних довірчих послуг)